

gravlund er fastsat til kr. 395,00 en gang for alle. Køb af et enkelt gravsted for en 20 års periode, anlægning, monument, ren- og vedligeholdelse, udsmykning med sommerplanter samt grandækning vil normalt udgøre ca. kr. 950,00, og der er således tale om en væsentlig prisforskel.

For mange mennesker vil tanken om en fælles gravplads måske virke fremmed og utiltalende. Tænker man imidlertid tanken til ende, afviger fællesgraven ikke stort fra mange af de på større kirkegårde anlagte gravafdelinger, hvor der er strenge servitutter med hensyn til gravmæler og gravstedernes ensartethed. Det er jo ofte sådan, at de efterlevende af hensyn til kirkegårdshelheden kun har et meget lille spillerum, hvad udsmykning og vedligeholdelse af graven angår.

Det er tanken ved begravelser at lade sørgehøjtideligheden afslutte i kapellet på samme måde, som tilfældet er ved bisættelser. Kistens henførelse til graven og nedsættelse vil senere blive foretaget ved kirkegårdens foranstaltning og uden overværelse af følge eller pårørende.

Man vil naturligvis ikke kunne bevare anonymiteten for den enkelte begravelse i samme grad, som hvor det drejer sig om nedsættelse af urner. Hvorvidt dette spørgsmål har nogen afgørende betydning for de efterladte er endnu uklart.

Fra begravelsesvæsenets side har hensigten først og fremmest været at anlægge en gravplads, der i æstetisk henseende står fuldt på højde med de øvrige, i placering blandt de bedste på kirkegården og i pris overkommelig for alle. Vi håber at kunne nå dette mål med denne gravlund, som blev taget i brug sidst på året 1953.

— — —

I tilslutning til stadsgartnerens artikel om fællesgraven i Århus kan det formentlig have sin interesse bl. a. at tilføje, at der også i 2 gravgårde på den ny kirkegård i *Sønderborg* lige indenfor indgangen til gravgårdene er indrettet 2 græsplæner, hvori der kan nedsættes ialt 24 kister. Her er det tanken, at der hverken må anbringes hegn eller markering af gravene og heller ikke foretages nogen plantning; gravene skal ligge i græs.

Red. anm.

Udbredt engelsk form for urnehaver

Skolebestyrer Magnus Lund

Garden of Remembrance, Garden of Rest, Garden of Peace, der svarer til: Mindets Have, Hvilens Have, Fredens Have, — det er de navne, hvormed englænderne betegner deres *fællesgrave* for askeanbringelse efter kremation. Af de tre navne er det første det mest brugte, og medens vi i vore danske fællesgrave lægger asken under grønsværet, spreder man i England asken over jorden på de dertil indrettede græsplæner.

I de seneste år er denne form for aske-

anbringelse i færd med at blive *enerådende*. Asken af over 90 % af de 107.699, der i 1952 blev kremerede i England, blev „spredt for vinden“ i de forskellige *Gardens of Remembrance*, og i hvor høj grad man regner med denne gravform som den selvfølgeligste fremgår måske bedst af, at ved de senest opførte krematorier er der overhovedet kun adgang til denne form for askeanbringelse. Ønsker man en anden måde, kan man få asken udleveret og må selv sørge for dens anbringelse andet steds.

I modsætning til de danske dækker den engelske fællesgrav over forholdsvis store arealer. Størrelsen af dem jeg så på en rejse i 1953, varierede fra 2 til 6 ha. De er anlagte som parker med store græsplæner, rosenhaver, stenpartier, staude-rabatter og sidst, men ikke mindst: smukke vandpartier, som varierer fra bække med små vandfald til større damme med åkander og andre vandplanter. I disse haver anbringes altså asken.

*Askens spredning**) foregår næsten altid over en af græsplænerne (se fig. 34). Der anvendes en speciel urne, i hvis bund der kan åbnes for en række små huller. Den assistent, der udfører spredningen, holder gerne urnen i ansigtshøjde, og han går stille baglæns med ryggen mod vindretningen; man ser under handlingen asken som lyst støv dale ned over græsset. Da der altid er læbælter, giver vinden ikke nogen vanskeligheder, og krematoriet kan almindeligvis selv vælge tidspunktet for askens spredning. Det kan ske, men det oplyses, at det er sjældent, at familien ønsker at overvære højtiden ved spredningen. Det sker også, at man ønsker en præst til at udføre den. Nogen speciel ceremoni i forbindelse med askens spredning finder ikke sted.

I forbindelse med de fleste Garden of Remembrance kan man på en eller anden måde få den afdøde mindet. Nogle steder kan man f. eks. få plantet et træ eller en busk, ved hvilken der så sættes en lille mindeplade for en betaling varierende mellem 150 til 500 kroner. Eller man kan få lov til at få anbragt et fuglebad eller en bænk. På et vist tidspunkt må man selvfølgelig sige nej tak til sådanne gaver, f. ex. dersom træerne kræves betalt med en stor overpris. Mere almindeligt er derfor ganske små minde-

Fig. 34.
Spredning af asken i
engelsk Garden of
Remembrance.

plader anbragte på mur eller på kantsten, der indrammer de store plæner.

Betalingen for askens spredning er fra 15 til 20 kroner.

Man kan undres noget over, at et overfor gamle skikke så konservativt folk som det engelske i løbet af ganske få år næsten alle har sluttet op om spredning af asken. Vægtige grunde derfor kan påvises, men disse hører hjemme for omtale i en anden sammenhæng.

Er størrelsen af disse Gardens of Remembrance rimelige i forhold til den opgave, de opfylder? Lad os tage et bestemt eksempel. Garden of Remembrance ved

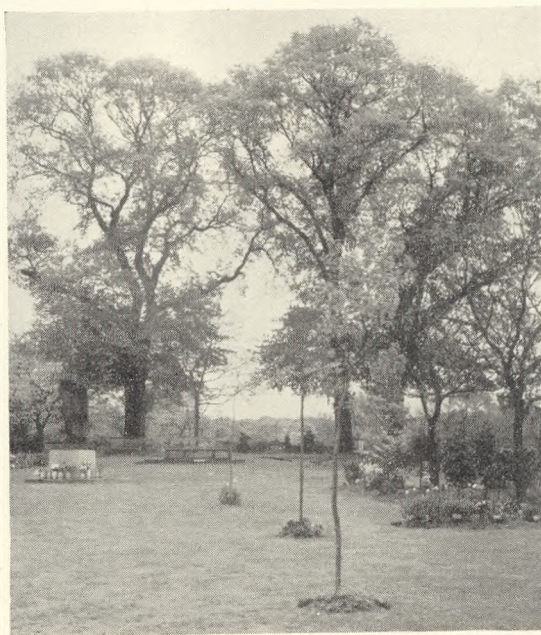

Fig. 35.
Parti fra The Garden
of Remembrance
ved Golders Green
Crematorium, London.

*) Dette emne i forhold til britisk gravskik er allerede behandlet i VK. X p. 6-7 (år 1933); endvidere atter i VK. XV p. 23-24 (1944).

Golders Green (et af Londons otte krematorier) er på ca. 3½ ha. I denne mindehave bliver årligt spredt ca. 6000 asker. Det svarer til samtlige afdøde i byerne *Århus, Odense, Aalborg, Esbjerg, Randers, Horsens, Kolding, Vejle, Roskilde, Silkeborg, Svendborg, Viborg* og *Helsingør* — altså modsvarer denne ene mindehave samtlige kirkegårde i Danmarks 13 største provinsbyer. Ingen vil vist derefter mene, at den engelske fællesgrav optager for meget af Englands kostbare jord.

Personligt går jeg *ikke* ind for spredning af asken; den ønsker jeg gemt under grønsværet, sådan som vi gør det herhjemme.

Her skal dog gives udtryk for, at disse store, rolige og skønne mindeparker for de bortgangne giver de efterladte rigere muligheder for meditation end den af indhegnede gravsteder sønderhuggede gravgård.

Men der er også en hel anden måde at

mindes den afdøde på, og denne måde er den endelige set fra de ledende krematisters side, og der gøres meget for, at den skal blive om muligt enerådende. Jeg tænker på *Book of Remembrance*, mindebogen. Den er fremstillet i stort format med hel-skindsbind og fineste papir. I den kan man få kalligraferet en afdøds navn og data, som regel to linier. Betalingen derfor er lidt forskellig de forskellige steder, men ca. 40 kroner er almindeligt. Vil man have mere end to linier indskrevet betales ekstra. Bogen ligger opslået i en glasmontre, så man kan overse to sider. Hver dag vendes et nyt blad. Den 15. september f. eks. ligger bogen opslået således, at navnene på dem, der er døde den 15. september et eller andet år, kan aflæses af de besøgende.

Mindebogen er anbragt i et særligt andagtskapel, hvor der sine steder afholdes mindetjenester med altergang en gang om måneden.

Kyrkogårdar i Gösta Berlings vackra land

Professorinde Else Dahl

Värmland sägs vara ett av danskar mest kända och besökta svenska landskapen och det är icke underligt, så olikt som det är både *Danmark* och det mera närliggande *Sydsverige*. Här finnes nästan oändliga djupa skogar, majestätiska brusande älvar och blänkande sjöars vattenspeglar. Stora järnverk, sågverk och mycken annan industri giva liv och rörelse åt bygden och vad mer är poetiska gamla herrgårdar, där *Selma Lagerlöfs* figurer framlevt sitt liv, påträffas än här, än där. Där finnes också intressanta kyrkor numera väl och sakkunnigt restaurerade. För dem som ha intresse för denna tidskrifts huvudämne (kyrkogårdsvård) bör

det vara upplysande att höra att *Karlstad* stift (dit *Värmland* hör) numera kan uppvisa en mångfald om- och nyanlagda vackra kyrkogårdar. Denna glädjande utveckling kan bäst konstateras av den, som sett de tråkiga och ganska vanvårdade kyrkogårdar, som för endast ett kvartsekel omgav de flesta kyrkor i *Värmland* och att så få jämföra dem med de nuvarande, kanske de vackraste i Sverige.

Här nedan skall lämnas en kort redogörelse för de märkligaste av dem. De utan gensago förnämligaste äro de tre i *Karlskoga-Bofors* området belägna, varav den äldsta har delar som redan börjat beläggas på 1500-talet. De är redan beskrivna i